

В.Л. Гура, аспірантка

Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПОТЕНЦІАЛУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розглянуто основні напрями формування елементів потенціалу конкурентоспроможності молокопереробних підприємств для покращення ситуації в галузі.

Ключові слова: потенціал конкурентоспроможності підприємства, молочна сировина, міжнародні стандарти ISO серії 9001—2000, ISO серії 22000:2005, система управління безпекою харчових продуктів HACCP

Вступ. Конкурентоспроможність підприємства забезпечується в умовах створення ефективної системи управління його потенціалом. Потенціал конкурентоспроможності досягається за рахунок ефективного використання усіх його складових елементів, а саме ресурсів, знань та здібностей персоналу, досягнень сучасного менеджменту та маркетингу, інноваційних, інформаційних і фінансових можливостей підприємства. Потенціал конкурентоспроможності забезпечує можливість прибуткової діяльності підприємства у майбутньому. Успіх в поточній діяльності ще не є гарантом подальшої результативної роботи.

Вступ України до Світової організації торгівлі робить надзвичайно актуальну проблему формування елементів потенціалу конкурентоспроможності вітчизняних молокопереробних підприємств. Адже дана галузь є однією з провідних в комплексі харчової промисловості та стратегічно важливою для країни. Стан молочної галузі та забезпечення населення країни молочними продуктами є одним з основних показників розвитку економіки та продовольчої безпеки.

Рівень конкурентоспроможності вітчизняних молокопереробних підприємств на світовому ринку залишається досить низьким через дефіцит якісної сировини, використання застарілих технологій виробництва, що призводить до неефективного використання трудових, матеріальних та енергетичних ресурсів. Тому формування елементів потенціалу конкурентоспроможності підприємств усієї молочної галузі є одним з багатьох завдань для сталого розвитку економіки України.

Про актуальність проблем, що існують у молочної галузі України, свідчить велика кількість наукових праць таких вчених, як Белінської Н.С. Бобчука І.П., Вінничука Д.Т., Вітвицького В.В., Данилевської О.Є., Золотих І.Б., Каракиної Н.П., Коржинського М.П., Мостенської Т.Л., Пабата В.О., Саблука П.Т., Чагаровського В.Д. та інших.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні основних напрямів формування елементів потенціалу конкурентоспроможності вітчизняних молокопереробних підприємств, що дозволить покращити ситуацію у молочної галузі країни в цілому.

Результати. Необхідність дослідження проблем формування елементів потенціалу конкурентоспроможності підприємства обумовлена важливістю чіткого обґрунтованого формулювання його довгострокових

Competitiveness potential elements forming directions of Ukrainian diary enterprises are considered

Key words: enterprise competitiveness potential elements, diary inputs, international standards ISO 9001:2000, ISO 22000:2005, system of Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP)

цілей розвитку. Сучасний етап розвитку національної економіки потребує використання науково обґрунтованих принципів функціонування підприємства в довгостроковій перспективі. Активно задіяний потенціал є визначальним стабілізуючим фактором економічного росту та стійкого функціонування підприємства. Розробка напрямів формування елементів потенціалу конкурентоспроможності підприємства є необхідною з метою максимально повної реалізації потенційних можливостей підприємства в мінливому середовищі його функціонування, що дозволить з мінімальними витратами із максимальним ефектом досягти кінцевих цілей розвитку.

На сьогодні в молочній галузі склалася ситуація, яка стримує формування нових елементів потенціалу конкурентоспроможності підприємств. Проблем у галузі існує велика кількість, серед яких головними є скорочення поголів'я корів, низька їхня продуктивність, дефіцит коштів для впровадження передових технологій годування, утримання та відновлення стада та ін. У свою чергу, ці фактори негативно впливають на якість молочної сировини, що надходить на переробку. Варто зазначити, що більше 80 % [1] усього молока виробляється у господарствах населення. Нестача в країні молока вищого гатунку призводить до того, що вітчизняна молочна продукція є неконкурентоспроможною на закордонних ринках через невідповідність міжнародним стандартам якості.

Потрібно відмітити, що низька купівельна спроможність населення, відсутність сприятливої законодавчої бази та можливості одержання довгострокових кредитів також ускладнюють ситуацію для стабільної роботи молокопереробних підприємств.

Виходячи з ситуації, в якій опинилися підприємства молокопереробної галузі України, можна запропонувати наступні напрямів формування елементів потенціалу конкурентоспроможності підприємств для покращення їхньої роботи.

1. Активна співпраця переробних підприємств з виробниками молока, що передбачає два можливі альтернативні варіанти:

1) реконструкція старої ферми та поліпшення управління нею;

2) будівництво нової ферми.

Реконструкція старої ферми та поліпшення управління нею передбачає виконання наступного комплексу заходів:

а)дотримання ветеринарних та санітарно-гігієнічних правил при доїнні корів, що дозволить збільшити кількість якісного молока;

б)поліпшення раціонів кормів для худоби. Незбалансовані раціони призводять до зменшення продуктивності та якості молока;

в)збільшення виробництва кормів та поліпшення умов утримання стада. Крім виробництва кормів, потрібно також і правильно їх зберігати. Втрати при збереженні кормів на українських підприємствах становлять до 30 % від загальної кількості, а в Сполучених Штатах Америки від 2 % до 5 %.

На продуктивність корів великий вплив мають умови утримання. Необхідно, щоб тварини утримувалися в чистоті, сухих та просторих корівниках. Як показали різні наукові дослідження, гарне ставлення працівників призводить до зростання продуктивності корів. Цьому сприяє також і класична музика, яка дозволяє тваринам розслабитись. Адже продуктивність корів — це основний потенціал для всієї молочної промисловості України.

Даний шлях покращення стану на підприємстві не потребує таких значних інвестицій як будівництво нової ферми. Хоча останній є найбільш ефективним шляхом формування елементів потенціалу конкурентоспроможності підприємства та відповідає сучасним вимогам ринку. Втрати на створення нового скотомісця представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Витрати на одне скотомісце при будівництві нового молочного комплексу

№ п/п	Статті витрат	Сума, тис. євро
1	Будівництво та обладнання	1,99
2	Племінні нетелі (українські)	1,13
3	Інвестиції в техніку для кормовиробництва	1,02
4	Інвестиції в обігові кошти для виробництва молока	1,16
	Разом:	5,30

Джерело: [4].

Як видно з таблиці будівництво нової ферми потребує значних фінансових ресурсів, які можуть дозволити собі не всі підприємства. Для реконструкції старої ферми та поліпшення системи управління нею потрібно набагато менше коштів — до 1 тис. євро на одне скотомісце.

Якщо проаналізувати інші джерела інформації, то на створення одного скотомісця передбачається від 6,48 до 8 тис. євро (див. табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння витрат на створення одного скотомісця з різних джерел

№ п/п	Джерело інформації	Сума, тис. євро
1	Розрахунки Міжнародної фінансової корпорації (IFC)	5,30
2	Програма розвитку молочного скотарства України до 2015 р.	6,48
3	Українська аграрна конфедерація (УАК) В середньому:	7—8 6,43

Джерело: [4, 7].

Визначивши в середньому обсяг інвестицій, постає питання, де взяти грошові кошти на розвиток? Відповідь на дане питання для виробників молока передбачає декілька варіантів:

власними зусиллями можна провести реконструкцію, якщо є фінансові можливості;

звернутись по допомогу до молокопереробних підприємств, адже сьогодні виробники молочної продукції потребують значних та постійних обсягів надходжень якісного молока. Прикладом є співпраця ЗАТ «Вімм-Білль-Данн Україна» з сільськогосподарськими підприємствами. Молокопереробне підприємство закуповує обладнання для зберігання та охолодження молока у швецького підприємства «Делаваль» для своїх постачальників з відстрочкою платежу на один рік. Потім передає це обладнання сільськогосподарським підприємствам, але вже з відстрочкою платежу терміном на два роки. Завдяки використанню таких фінансових схем ЗАТ «Вімм-Білль-Данн Україна» забезпечує собі гарантовані обсяги надходження якісного молока та закріплює за собою сировинну зону;

будівництво нової ферми за кошти молокопереробного підприємства. Можливий такий варіант: молокопереробне підприємство кладе кошти на депозит під 14 % річних (середній відсоток по депозитах) в банк. Цей самий банк видає кредит сільськогосподарському підприємству під 17 % річних (середній відсоток по кредитах). У загальному підсумку плата за кредит буде становити $17\% - 14\% = 3\%$. Схематично це має вигляд:

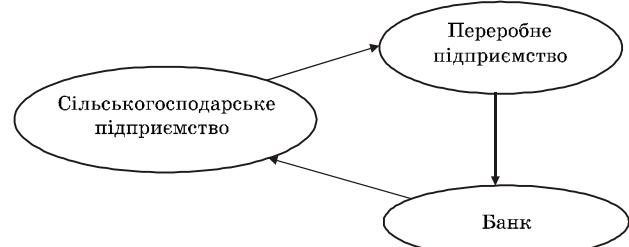

Рис. 1. Схема співпраці між сільськогосподарським підприємством, молокопереробним підприємством та банком

Такий варіант фінансування підприємств з виробництва молока на сьогодні є найбільш можливим. Це дозволить працювати молокопереробним підприємствам на повну потужність, отримуючи молоко належної якості для виробництва продукції та розширення асортименту.

Так, закріплення за підприємством постійних постачальників сировини сприятиме забезпечення його динамічного функціонування, підвищення ефективності переробки молока, дозволить безперебійно постачати населенню екологічно чисту, якісну, конкурентоспроможну продукцію. На сьогодні молокопереробні підприємства найбільше зацікавлені у розвитку молочного виробництва, оскільки кінцева їхня мета — вихід на закордонні ринки з конкурентоспроможною продукцією.

Тісна співпраця молокопереробних підприємств з сільськогосподарськими підприємствами дозволить забезпечити повний контроль над виробництвом молока. Створення вертикально інтегрованих структур не є доцільним, тому що виробництво і переробка молока — це два окремі види діяльності, що потребують різних вмінь та знань. Проте капітало-

вкладення у молочне виробництво є на сьогодні необхідною умовою для подальшого розвитку молокопереробних підприємств.

2. Стабільна та ритмічна робота молокопереробних підприємств, рівень використання їхніх виробничих потужностей безпосередньо залежать від забезпечення сировиною та системи управління. Кількісні та якісні характеристики сировинної бази обумовлюють основні техніко-економічні показники діяльності переробних підприємств. Для ефективної діяльності всі процеси, які можна автоматизувати на підприємстві, потрібно автоматизувати, а людський фактор залишається там, де автоматизація не є можливою.

3. В умовах, які склалися у галузі, молокопереробні підприємства повинні проводити аналіз рівня використання всіх складових потенціалу конкурентоспроможності у кінці звітного періоду. Для цього доцільно розробити звіт ефективності функціонування. Наприклад, два рази в рік, складати його, вказуючи проблеми, що можливо або неможливо вирішити, а також способи подолання даних проблем.

Форма звіту може мати наступний вигляд (див. табл. 3.):

Таблиця 3
Звіт ефективності функціонування
молокопереробного підприємства

Перелік проблем	Тип проблеми (підлягає вирішенню або ні)	Спосіб виправлення	Терміни виконання	Відповідальний за вирішення проблеми
1. Надходження неякісного молока від постачальника А	Можна усунути	Жорсткий контроль прийманні молоката перевірка процесу виробництва молока	На протязі одного місяця	Директор з постачання сировини (заступник директора з постачання сировини)
2.				
3.				
4.				

Багато молокопереробних підприємств вирішують проблему забезпечення сировиною власними зусиллями, створюючи власні програми по підтримці тваринництва і, відповідно, мінімізації своїх ризиків щодо забезпечення молоком. Такі програми вже працюють в «Клубі Сиру», на «Галактоні», «Шосткінському сирзаводі» [5].

4. Ще один варіант вирішення проблеми полягає в тому, що молокопереробні підприємства ініціюють створення кооперативів індивідуальних виробників молока. На сьогодні не кожне молокопереробне підприємство може дозволити собі виступити інвестором у створенні нової молочної ферми. Об'єднання господарств населення у кооперативи разом з переробниками дає змогу створювати пункти заготівлі молока, обладнувати їх ємностями з охолодженням, організовувати механічне доїння корів, навчати власників худоби правилам санітарії, забезпечувати їх необхідним інвентарем, надавати консультації. Прикладом є Польща, яка за фінансової підтримки держави за три роки від дрібнотоварного виробництва перейшла до концентрації та спеціалізації виробництва.

У Франції молоко для переробки закуповується у фермерських господарствах з чисельністю не менше

50-ти корів, в Польщі — понад 14 корів. Ці господарства мають відповідні умови утримання худоби і дозвіл на реалізацію. Тому в Польщі сировина з гатунком «екстра клас» становить 95 % сировини [5].

5. Ще одним напрямом формування елементів потенціалу конкурентоспроможності молокопереробних підприємств є впровадження системи менеджменту якості, що задовольняє вимоги міжнародних стандартів ISO серії 9001:2000 або ISO серії 22000:2005 [3]. Підприємство, яке отримує сертифікат якості серії ISO, має можливість виходити на закордонні ринки зі своєю продукцією. Адже підприємство заноситься до відповідного реестру підприємств, що пройшли сертифікацію. У свою чергу, це інформує учасників міжнародного ринку, які можуть почати співпрацювати з підприємством.

Відповідно до стандартів ISO, в яких відображені міжнародний досвід управління якістю, підприємство досягає успіху за наступних умов:

1) якість стане турботою всіх членів підприємства, а не тільки керівників;

2) про досягнення необхідної якості будуть дбати при виконанні усіх функцій на підприємстві та на всіх стадіях життєвого циклу продукції від початку розробки до утилізації.

Мотивами, що змушують підприємства створювати та впроваджувати системи менеджменту якості, виступають новітні наукові розробки та досвід передових підприємств світу. Підприємства отримують можливість підвищити ефективність функціонування, змінити конкурентні переваги у сфері якості продукції та задоволення потреб своїх споживачів. [2, с. 244].

Система менеджменту якості передбачає прописування усіх бізнес-процесів та політики виробництва. Кожний процес на виробництві повинен бути чітко прописаний за такою схемою:

Бізнес процес — Операція — Стандарт — Контроль — Ризик.

Наприклад, закупівля молока передбачає процес приймання молока від постачальника, перевірка якості згідно державного стандарту, контроль за процесом приймання молока на підприємстві та у випадку поставки неякісного молока відшкодування збитків.

Наступним кроком після впровадження системи менеджменту якості є система управління безпекою харчових продуктів на основі принципів концепції HACCP (HACCP — Hazard Analysis and Critical Control Points). У країнах Європейського союзу HACCP давно вже є обов'язковою умовою для молокопереробних підприємств.

Система HACCP передбачає прописування контрольних точок дотримання якості продукції під час виробництва. Основою системи HACCP є оцінка причин небезпек, які можуть впливати на харчовий продукт на всіх ланках виробництва, зберігання, реалізації та використання. Весь процес виробництва потрібно розділити на блоки і в кожному запровадити системи контролю за потенційними ризиками. Детальний аналіз потенційних загроз, кваліфіковане і сумлінне виконання операцій фахівцями підприємства та належна документація, яка підтверджує постійний контроль за критичними точками небезпеки, дають змогу мінімізувати брак і точно виявити «слабку ланку» у процесі виробництва.

Важливою особливістю впровадження системи HACCP на молокопереробних підприємствах є необ-

хідність розглядати технологічний ланцюг повністю — від надходження сировини до відвантаження готової продукції для подальшої реалізації.

Впровадження системи НАССР є не лише вимогою українського законодавства чи умовою для виходу на зовнішній ринки. Ця система допоможе підприємствам використовувати можливості свого виробництва та оперативно реагувати на різні ситуації:

діагностувати проблеми виробництва та відповідно на них реагувати;

слідкувати за якістю молока, що надходить на переробку, та обмежувати негативний вплив у разі погіршення показників якості сировини на виробництво молочної продукції;

розширювати асортимент молочної продукції;

страхувати якість сировини та кінцевої продукції;

ефективно захищати репутацію власного бренду тощо.

Повне впровадження системи НАССР — процес середньостроковий (від 2 до 4 років) [8, с. 28]. Однак, беручи до уваги вступ України до СОТ, вітчизняним підприємствам варто починати впроваджувати систему НАССР, щоб не втратити власних позицій та підвищити потенціал конкурентоспроможності. Адже після впровадження системи менеджменту якості ISO серії 9001:2000 або ISO серії 22000:2005 та НАССР молокопереробне підприємство може отримати Європейський сертифікат відповідності, який дозволяє експортувати продукцію на закордонні ринки.

Система менеджменту якості ISO серії 22000:2005 є більш досконалою за систему менеджменту якості ISO серії 9001:2000. Також ISO серії 22000:2005 має багато спільних моментів з системою НАССР. Різниця полягає в тому, що ISO 22000:2005 передбачає оцінку методології конкретних заходів впровадження системи менеджменту якості на підприємстві, в той час, головне завдання системи НАССР полягає у аналізі небезпек та контрольних точок для забезпечення виробництва безпечних продуктів харчування.

Багато молокопереробних підприємств вже отримали сертифікат ISO серії 9001:2000. Однак є й такі, що

УДК 330.322

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах вибір об'єкта інвестування здійснюється на основі порівняння показників інвестиційної привабливості. Інвестиційна привабливість — це система дій потенційного інвестора, яка направлена на вибір найефективніших проектів. При цьому її можна розглядати на рівні країни, галузі, регіону та підприємства

Ключові слова: інвестиційна привабливість

Вступ. В будь-який час, особливо кризовий, виникає потреба залучення ефективного зовнішнього і, особливо, внутрішнього інвестора.

На початку здійснення інвестиційної діяльності перед інвестором постає питання вибору об'єкта

© Н.О. Гунько, 2009

не мають сертифікату менеджменту якості. У даному випадку можна рекомендувати впровадження системи менеджменту якості ISO серії 22000:2005. Наступним кроком після одержання сертифікату ISO повинно бути впровадження НАССР, що свідчить про прагнення підприємства до розвитку потенціалу конкурентоспроможності. В процесі отримання сертифікатів, підприємства отримують можливість розробляти та реалізовувати рішення, які підвищують якість та ефективність функціонування.

Висновки. Дотримання цих напрямів дозволить сформувати нові елементи потенціалу конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, які, у свою чергу, сприятимуть покращенню ситуації у галузі, що за роки незалежності не досягла належного рівня розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний Комітет Статистики України. — <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Іванов Ю.Б., Орлов П.А., Іванова О.Ю. Конкурентні преваги підприємства: Монографія. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. — 352 с.
3. ИП «СЖС Украина». — www.ua.sgs.com.
4. Міжнародна фінансова корпорація IFC. — <http://www.ifc.org/>
5. Молочна промисловість. Науково-виробниче видання. — <http://www.molprom.com.ua/>
6. Павличенко М. Як розвивати сировинну базу? // Молочна промисловість. — 2008. — №5(48). — С. 36—40.
7. Українська аграрна конфедерація. — <http://www.agroconf.org/>
8. Яковенко Л. Шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняної молочної промисловості у контексті вступу України до СОТ. // Молочна промисловість. — 2008. — №2(45). — С. 28—29.

Надійшла до редколегії 20.02.2009 р.

Н.О. Гунько

In modern terms the selection of entity investing is carried out on the basis of comparison of indexes of investment attractiveness. The investment attractiveness is the system of actions of potential investor that is directed on the selection of the most effective projects. It can be examined at the level of country, industry, region and concrete enterprise

Key words: investment attractiveness

інвестування. Такий вибір здійснюється на основі порівняння показників інвестиційної привабливості.

Постановка завдання. Сучасний ринок інвестицій в Україні характеризується великим попитом і незначною пропозицією, у зв'язку з цим перед інвесто-